

ПОРАДИ БАТЬКАМ ЯК ДОПОМОГТИ ДІТЯМ ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІСЛЯ ВІЙНИ ЧИ СТИХІЙНОГО ЛИХА

РЕАКЦІЇ/ПОВЕДІНКА	ВІДПОВІДЬ	ЩО РОБИТИ ЧИ СКАЗАТИ
<p>Спонтеліченість з приводу того, що сталося</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Давайте чіткі пояснення щодо того, що сталося, щоразу, коли ваша дитина запитує. Уникайте деталей, які налякають вашу дитину. Виправляйте будь-яку інформацію, яка є незрозумілою вашій дитині, чи яка приносить їй спонтеліченість щодо того, чи існує небезпека. ▪ Нагадуйте дітям, що є люди, які працюють над тим, щоб сім'ї були в безпеці, і що ваша сім'я може отримати додаткову допомогу, якщо це необхідно. ▪ Дайте дітям зрозуміти, що вони можуть очікувати далі. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ «Я знаю, що інші діти казали, що насуваються нові урагани, але зараз ми перебуваємо в захищеному від ураганів місці». ▪ Продовжуйте відповідати на запитання ваших дітей (не роздратовуючись) і запевняйте їх, що сім'я в безпеці. ▪ Розкажіть їм, що відбувається, особливо про все, що пов'язано зі школою та тим, де вони будуть жити.
<p>Почуття відповідальності: у дітей шкільного віку може виникнути занепокоєння, що вони якимось чином могли якимось чином змінити те, що сталося. Вони можуть вагатися чи висловлювати ці занепокоєння перед іншими.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Дайте дітям можливість висловити вам свої занепокоєння. ▪ Заспокойте їх і поясніть, чому це була не їхня вина. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Відведіть дитину вбік та поясніть: «Після такої катастрофи багато дітей — і батьків теж — продовжують думати: «Що я міг би зробити інакше?» або «Я мав би щось зробити», але це не означає, що вони були винні.» ▪ «Пам'ятаєш? Пожежник сказав, що ніхто не міг врятувати Ральфа, і в цьому немає твоєї вини».
<p>Страх повторення події та реакція на нагадування про неї</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Допоможіть дитині визначити, що саме їй нагадує про пережите бідство (люди, місця, звуки, запахи, почуття, час доби) та пояснити різницю між подією та нагадуваннями, які виникають після неї. ▪ Запевняйте, що вона у безпеці так часто, як їй це потрібно. ▪ Захистіть дитину від висвітлення війни чи стихійного лиха у ЗМІ, оскільки це може викликати страх повторення пережитого. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Коли ваша дитина буде впізнавати нагадування, скажіть: «Спробуй подумати про себе - я засмучена, тому що йде дощ і нагадує мені про ураган, але зараз урагану немає, і я в безпеці». ▪ «Я думаю, що нам потрібно зараз відпочити від телевізора».

<p>Переказування події або її розігрування знову і знову</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Дозвольте дитині говорити та розігрувати ці реакції. Нехай вона знає, що це нормально. ▪ Заохочуйте позитивне вирішення проблем у вигляді гри чи малювання. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ «Я помітив, що ти малюєш багато картинок того, що сталося. Ти знаєш, що багато дітей роблять так само?» ▪ «Це може тобі допомогти - намалюй як би ти хотіла, щоб твоя школа була перебудована, для того, щоб зробити її безпечнішою».
<p>Страх бути перевантаженим своїми почуттями</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Створіть їй безпечний та довірливий простір для вираження свого страху, гніву, смутку тощо. Дозвольте вашій дитині плакати або сумувати; не очікуйте, що вона буде сміливою чи сильною. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ «Коли трапляються страшні речі, у людей виникають сильні почуття, наприклад, вони гніваються на всіх або дуже сумують. Ти б хотіла посидіти тут під ковдрою, поки тобі не стане краще?»
<p>Проблеми зі сном, у тому числі кошмари, страх спати на самоті, вимагання спати з батьками.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Нехай ваша дитина розповість вам про нічний кошмар. Поясніть, що погані сні – це нормально, і вони зникнуть. Не просіть дитину вдаватися в подробиці поганого сну. ▪ Тимчасова зміна спального місця – це нормально, але складіть з дитиною план повернення до нормального режиму та розпорядку сну. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ «Це був страшний сон. Давай подумаємо про якісь хороші речі, про які ти можеш помріяти, а я буду гладити тобі спинку, поки ти не заснеш». ▪ "Ти можеш поспати в нашій спальні наступні кілька ночей. Потім ми будемо проводити більше часу з тобою в твоєму ліжку, перш ніж ти лягатимеш спати. Якщо тебе знову щось налякає, ми можемо про це поговорити".
<p>Занепокоєння про свою безпеку та безпеку інших</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Допоможіть вашій дитині поділитися з вами своїм занепокоєнням та надайте їй реалістичну інформацію. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Створіть «коробку для турбот», куди діти можуть записувати свої занепокоєння. Виділіть час, щоб переглянути їх, спробувати вирішити та знайти відповіді на дитячі стурбованості.
<p>Видозмінена поведінка: незвично агресивна або неспокійна поведінка.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Заохочуйте дитину займатися розважальними активностями та фізичними вправами, щоб давати вихід своїм почуттям і розчаруванням. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ «Я знаю, що ти не хотіла грюкнути цими дверима. Мабуть, важко відчувати себе такою злою». ▪ «А що якщо ми підемо погуляємо? Іноді рух допомагає із сильними почуттями».

<p>Соматичні скарги: головний біль, біль у животі, біль у м'язах, для якого, здається, немає ніякої причини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Дізнайтеся, чи є у болю якісь медичні причини. Якщо ж ні, то забезпечте підтримку і запевніть, що це нормально. ▪ Ведіть себе прагматично зі своєю дитиною; якщо приділяти цим немедичним скаргам занадто багато уваги, то це може їх тільки збільшити. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Слідкуйте за тим, щоб дитина висипалася, добре їла, пила багато води та займалася спортом. ▪ «Як щодо того, щоб трошки посидіти? Коли тобі стане легше, скажи мені, і ми зможемо пограти в карти».
<p>Уважно стежить за реакціями батьків та одужанням: не бажає турбувати батьків своїми проблемами.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Дайте дитині можливість поговорити як про свої, так і про ваші почуття. ▪ Залишайтеся якомога спокійнішими, щоб не занепокоювати вашу дитину ще більше. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ «Так, у мене зламана щиколотка, але після того, як лікарі її зафіксували, я почуваюся набагато краще. Тобі напевно було страшно бачити, як мені боляче, чи не так?»
<p>Стурбованість про інших постраждалих та їхніх сімей</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Заохочуйте до конструктивної діяльності для допомоги іншим, але не обтяжуйте відповідальністю. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Допоможіть дитині знайти проекти, які відповідають її віку та мають значення (наприклад, прибирання шкільних завалів, збір грошей або запасів для тих, хто цього потребує).

ПОРАДИ БАТЬКАМ ЯК ДОПОМОГТИ ПІДЛІТКАМ ПІСЛЯ ВІЙНИ ЧИ СТИХІЙНОГО ЛИХА

РЕАКЦІЇ/ПОВЕДІНКА	ВІДПОВІДЬ	ЩО РОБИТИ ЧИ СКАЗАТИ
<p>Відстороненість, сором і почуття провини</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знайдіть безпечний час та місце для обговорення з вашою дитиною-підлітком пережитих подій та їх почуттів. • Наголосіть, що її почуття є поширеними, і виправте її надмірне самозвинувачення за допомогою реалістичних пояснень того, що насправді можна було зробити. 	<ul style="list-style-type: none"> • «Багато дітей — і дорослих — почуваються так само, як і ти, вони сердяться й звинувачують себе, що не змогли зробити більше. Ти не винен — пам'ятай: навіть пожежники сказали, що ми нічого більше не могли зробити».
<p>Ніяковість признатись про свої страхи, відчуття вразливості, страх бути сприйнятим як ненормальний</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Допоможіть підліткам зрозуміти, що їх почуття є поширеними. • Заохочуйте їхні стосунки з родиною та однолітками, для того щоб вони отримували необхідну підтримку під час періоду відновлення. 	<ul style="list-style-type: none"> • «Я відчував те саме, що й ти. Наляканість і безпорадність. Більшість людей так себе відчувають, коли трапляється війна чи стихійне лихо, навіть якщо ззовні вони виглядають спокійними».